

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร ในการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนามาตรฐานการผลิตและความปลอดภัยด้านสินค้าเกษตร และอาหารตามมาตรฐานสากลในระดับชุมชน และมีการเชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตรกับอุตสาหกรรม ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากล ส่งเสริมความแข็งแกร่งของตราสินค้า ประกอบกับแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2552-2554) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสินค้าเกษตรเพื่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่แปรรูปและเป็น วัตถุดิบสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมและสาขาอื่นๆ

กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ การบริหารจัดการพัฒนาการเกษตรของประเทศ กระบวนการขับเคลื่อนเป็นกลไกที่สำคัญที่จะนำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องมีความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรเกิดสัมฤทธิ์ผล และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตรฯ นโยบายรัฐบาลแผนการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งแผนระดับอื่นๆ ให้มีความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างกลไกในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยงประสานงานอย่างเป็นระบบ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมผลักดันให้นำแผนพัฒนาการเกษตรไปปฏิบัติ ตลอดจนติดตามประเมินผล เพื่อติดตามความก้าวหน้าการประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง(กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554: จ)

แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันการผลิตทางการเกษตรของประเทศมีการพึ่งพาสารเคมีในปริมาณมากจนเกินความจำเป็นทำให้ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูงขึ้น และมีสารพิษตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและความปลอดภัยของผู้บริโภค

กลุ่มจังหวัดสิงห์บุรี จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิตุชนาถเล็ก เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตให้กับเกษตรกรจังหวัดสิงห์บุรี ด้วยการนำเทคโนโลยีการผลิตพืชสมัยใหม่ที่ใช้ระบบโรงเรือนปิตุชนาถเล็กที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก ลงทุนไม่สูงแต่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรรายย่อยสามารถดำเนินงานได้ สามารถกำหนดขนาด ปริมาณ คุณภาพ และระยะเวลาของผลผลิตได้ รวมทั้งป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากความแปรปรวนทางธรรมชาติ ทำให้มีความมั่นคงทางการผลิตและปลอดภัยจากสารพิษ

นอกจากนี้เกษตรกรจะได้รับการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตตามระบบ GAP (Good Agricultural Practices) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ในการปลูกพืชให้ปลอดภัยทั้งต่อตัวเองและผู้บริโภค เช่น สอนแนะนำการใช้และการเก็บรักษาสารเคมี ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรและช่วยลดต้นทุนการผลิต โดยการให้ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตรเท่าที่จำเป็นและใช้อย่างถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ สอนวิธีการกำจัดศัตรูพืช โดยวิถีธรรมชาติ เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มช่องทางการตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกร การจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และวางแผนแนวทางการประกอบอาชีพการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม จากผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิตุชนาถเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ที่ผ่านมากลับพบว่ามีปัญหาดังนี้ 1) ในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยตามระบบ GAP เป็นระบบการผลิตที่ต้องใช้ระยะเวลา และมีขั้นตอนในการดูแล และปฏิบัติตามหลักวิชาการในการผลิต อาจเกิดความยุ่งยากต่อการปฏิบัติของเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการความสะดวกสบาย จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 2) กระบวนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยตามระบบ GAP เกษตรกรผู้ผลิตต้องผ่านการเตรียมความพร้อมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการตรวจสอบรับรองต้องได้รับการตรวจสอบและติดตามขั้นตอนการผลิตจากหน่วยราชการที่ให้การรับรองก่อน จึงจะสามารถนำผลผลิตออกจำหน่าย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลา และมีขั้นตอนในการปฏิบัติ รวมถึงเกษตรกรต้องมีการบันทึกข้อมูลในการใช้สารเคมี และปัจจัยในการผลิตอย่างครบถ้วน จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ และ 3) ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อการบริโภคสินค้าปลอดภัย ยังคงมีพฤติกรรมการบริโภคที่ต้องการความสะดวกมากกว่าการคำนึงถึงความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าเกษตร จึงทำให้สินค้าเกษตรที่ผลิตทั่วไปยังสามารถขายได้

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิตุชนาถเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อศึกษาว่าสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิตุชนาถเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี เป็นอย่างไร

มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ให้ประสบความสำเร็จ มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี อย่างไร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นข้อมูลในการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรีต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต่อความเหมาะสมในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี
- 2.3 เพื่อศึกษาความรู้เรื่องการใช้สารเคมีในการปลูกผักปลอดภัยของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โครงการของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี เป็นโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ ซึ่งเป็นโครงการที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตและการตลาดอาหารปลอดภัยของกลุ่มจังหวัด และจังหวัดสิงห์บุรีมีเป้าหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัดรับผิดชอบ โดยมีกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิตในฐานะมีภารกิจหน้าที่สำคัญคือ ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้มีขีดความสามารถในการผลิตและจัดการสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาดซึ่งจะต้องพัฒนาการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรียนระบบปิดให้สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรอย่างมั่นคง ซึ่งจากการศึกษาแผนงานโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี แบ่งขอบเขตออกเป็น ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต่อความเหมาะสมในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี อันประกอบด้วย 1) ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ด้านวิชาการและกิจกรรม 3) ด้านการดำเนินงาน และ 4) ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของโครงการ ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีในการปลูกผักปลอดภัยของเกษตรกร การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมของโครงการ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลการเข้าร่วมโครงการผลิตตลอดจนศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี อันได้แก่ แรงงานในครัวเรือน รายได้ในครัวเรือน ต้นทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร ขนาดของพื้นที่ทำการปลูกผัก แหล่งเงินทุน การติดต่อเจ้าหน้าที่ และการรับข้อมูลข่าวสาร

4.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มี 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ในปี 2555- 2556 จำนวน 90 คน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด เกษตรอำเภอนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จำนวน 30 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 120 คน

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาเฉพาะแปลงปลูกผักในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี เท่านั้น

4.4 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2556 ถึง 31 มีนาคม 2557 รวมระยะเวลา 5 เดือน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม 2557

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ในปี 2555- 2556

5.2 เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด เกษตรอำเภอ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

5.3 ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อความเหมาะสมในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี อันประกอบด้วย

5.3.1 ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ หมายถึง ผลสำเร็จหรือผลลัพธ์ของโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.3.2 ด้านวิชาการและกิจกรรม หมายถึง การเผยแพร่ความรู้และการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.3.3 ด้านการดำเนินงาน หมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้

5.3.4 ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของโครงการ หมายถึง ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.4 ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีในการปลูกผักปลอดภัย หมายถึง ความรู้ด้านการใช้สารเคมีในการดูแลรักษา ระดับสารเคมีที่ใช้ และการนำผักปลอดภัยไปบริโภค

5.5 การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หมายถึง สิ่งที่จะนำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี โดยแบ่งออกเป็น

5.5.1 สภาพแวดล้อมของโครงการ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.5.2 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงานส่งเสริมการปลูกผักในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้ถ่ายทอดความรู้ สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีเกษตรกรที่เป็นองค์ความรู้ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์งบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ที่นำมาใช้ในโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.5.3 กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติในการดำเนินงานส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี นับตั้งแต่การเริ่มต้นถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไปจนถึงเกษตรกรเป้าหมายยอมรับและนำไปปฏิบัติ

5.5.4 ผลการเข้าร่วมโครงการผลิต หมายถึง ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรในการปลูกผัก ระดับรายได้และความพึงพอใจของเกษตรกร ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

5.6 ประสบการณ์ในการปลูกผัก หมายถึง ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร

5.7 แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร โดยการปลูกผักปลอดภัย

5.8 รายได้ในครัวเรือน หมายถึง รายได้รวมทั้งหมดที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายต่างๆ ของเกษตรกร ซึ่งได้แก่ รายได้ที่ได้จากเกษตรกรกรรม และนอกภาคเกษตรกรรม

5.9 การติดต่อเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งในการพบปะและรับความรู้จากเจ้าหน้าที่เกษตรเกี่ยวกับเรื่องของการปลูกผักปลอดภัยในโรงเรียนปิดขนาดเล็ก จังหวัดสิงห์บุรี

5.10 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับทราบข้อมูลข่าวสารทางด้านการเกษตรจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผู้บริหารโครงการสามารถนำผลการศึกษาที่ได้รับไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในโรงเรียนปิดขนาดเล็กมากขึ้น

6.2 เป็นข้อมูลเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัย เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ใช้พัฒนาปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร